

PATRONUL NOSTRU SPIRITUAL

CZU 821.135.1.09=135.1

BOGDAN PETRICEICU HASDEU ȘI SPIRITUL SĂU CIVIC

*Dr. Mariana HARJEVSCHI,
director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”*

Rezumat: Articolul explorează spiritul civic al lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, reflectat în activitatea sa jurnalistică, în special prin revista *Aghiuță* și articolul politic *DA sau NU*. Hasdeu susținea reforme democratice și votul universal, criticând corupția și pasivitatea socială. Ideile sale sunt analizate în paralel cu realitățile politice actuale din Republica Moldova, subliniind relevanța participării civice și a unei democrații incluzive. Textul evidențiază contrastele dintre jurnalismul profund al lui Hasdeu și superficialitatea comunicării din epoca digitală.

Cuvinte-cheie: Hasdeu, spirit civic, democrație, jurnalism, *Aghiuță*.

Abstract: The article explores the civic spirit of Bogdan Petriceicu Hasdeu, as reflected in his journalistic work, particularly in the satirical magazine *Aghiuță* and the political article *YES or NO*. Hasdeu advocated democratic reforms and universal suffrage, criticizing corruption and societal apathy. His ideas are examined in comparison to current political realities in the Republic of Moldova, highlighting the ongoing need for civic participation and inclusive democracy. The article also contrasts Hasdeu's profound journalism with the often superficial communication of the digital era.

Keywords: Hasdeu, civic spirit, democracy, journalism, *Aghiuță*.

Bogdan Petriceicu Hasdeu avea un spirit civic pronunțat. De-a lungul vieții sale, el s-a implicat activ în promovarea culturii, educației și conștiinței naționale.

După cum se menționează în *Nota asupra ediției* de I. Stanciu și L. Oprișan la cel de-al 15-lea vol. *B.P. Hasdeu. Scrieri* (Editura Știința, Colecția „Moștenire”) –, B.P. Hasdeu a fost un mare gazetar, unul dintre cei mai mari, alături de Mihai Eminescu. În articolele politice ale lui B.P. Hasdeu (care cuprind perioada 1859-1902) se oglindesc marile idei democratice ale vremii sale, cât și efortul de a se impune și de a prinde rădăcini în societatea românească. Hasdeu a publicat numeroase articole și studii prin care critica nedreptățile sociale și politice ale vremii.

Un exemplu relevant al implicării sale jurnalistice este publicația *Aghiuță*, pe care a lansat-o la 3 noiembrie 1863 la București. Aceasta a fost o revistă satirică, critică și umoristică, prin care Hasdeu a demascat „corupția, demagogia și lipsa de principii din viața politică”. Prin mijloace literare desăvârșite, Hasdeu a reușit să îmbine umorul cu o atitudine fermă împotriva nedreptăților.

Publicația *Aghiuță*, subintitulată *Foaie umoristică, satirică și critică*, a fost inițial o revistă săptămânală, cu apariție în zilele de duminică, în 8 pagini, iar apoi, până în mai 1864, de două ori pe săptămână, joia și duminica, în 4 pagini, tipărită în alfabet latin. Programul revistei era formulat de B.P. Hasdeu în nr. 4 din 24 noiembrie 1863, din care cităm:

„Lectorii noștri n-au avut când și de unde să învețe ce e un adevărat umor, o satiră pură, o critică mușcătoare și spirituală. Suntem prea departe de a pretinde cum că ziarul nostru ar întruni de pe acum toate meritele foilor analoage străine, perfecționate prin un șir de ani și dezvoltate prin asociațiunea penelor cele mai alese. Ne putem însă fâli de a fi înlăturat de desăvârșire calea cea grunzuroasă a celorlalte ziare numite la noi umoristice; în zădar dușmanii noștri s-ar bizui a găsi în coloanele *Aghiuței* brutalități, murdării și nerozii botezate sub numele de spirite”.

În plus, implicarea nu numai satirică a revistei *Aghiuță* în luptele politice ale momentului – care au determinat suprimarea ei – o fac fără egal prin impactul avut asupra publicului. Atitudinea critică a lui B.P. Hasdeu a nemulțumit, desigur, pe mulți reprezentanți ai clasei boierești și ai guvernului din acea vreme. Din păcate, însuși Mihail Kogălniceanu, ca ministru de Interne, în lipsa domnitorului Alexandru Ioan Cuza, aflat într-o vizită protocolară la Constantinopol, a decretat, la 29 mai 1864, suprimarea revistei printr-un act guvernamental. Totuși, *Aghiuță* rămâne un exemplu elocvent al spiritului critic și civic al lui Hasdeu.

Revista *Aghiuță* a fost scrisă în întregime de către B.P. Hasdeu, semnându-și materialele și cu multe pseudonime. Lectura ei oferă noi deschideri către înțelegerea personalității și a artei lui B.P. Hasdeu. Pe paginile ei, B.P. Hasdeu era preocupat și de problemele stringente de dezvoltare ale țării.

În continuare, vom reflecta asupra articolului *DA sau NU*, ce reprezintă un exemplu de discurs politic angajat, prin care autorul susține cu fermitate reformele democratice propuse la acea vreme. În esență, articolul este o pledoarie pentru *votul universal*

și pentru o nouă *constituție*, văzute ca piloni ai democrației moderne. Această dezbatere, desfășurată într-un moment de tranziție politică, poate fi comparată cu actuala situație electorală din Republica Moldova, unde alegerile reprezintă un moment crucial de decizie pentru viitorul țării.

În articolul *DA sau NU*, B.P. Hasdeu descrie procesul electoral ca o confruntare între două tabere: *susținătorii reformei democratice* și *opoziția conservatoare*. În text, tabăra reformistă este descrisă ca fiind majoritară, având „o voce milionară”, care răspunde afirmativ la apelul guvernului: „Tabăra cea mare, corpul națiunii, aprobă actele guvernului”. În opoziție, Hasdeu prezintă o minoritate conservatoare, care refuză reformele: „Tabăra cea mică, d. Rosetti cu ai săi [...] strigă: «NU! NU!»”.

Această divizare este caracteristică și discursului politic actual din Republica Moldova, unde există o separare clară între susținătorii integrării europene și cei care pledează pentru o apropiere de Rusia. La fel ca în 1864, societatea din Republica Moldova este chemată să aleagă între două direcții politice distincte.

Un alt element esențial în analiza lui Hasdeu este existența unei *tabere intermediare*, alcătuită din indiferenți, oportuniști și indeciși: „Între aceste două tabere, una foarte mare și alta foarte mică, vedem o tabără intermediară; mută și surdă, de la care nu auzi nici DA, nici NU”.

Autorul consideră că această neutralitate este periculoasă, deoarece indecizia poate duce la întoarcerea la un regim opresiv: „Dacă toată țara ar urma acestui fatal exemplu [...], am fi siliți de a ne întoarce la putredul regim boieresc”. Această observație rămâne relevantă și astăzi, în contextul unei prezențe la vot adesea scăzute, unde absenteismul poate influența decisiv rezultatul alegerilor. Prin urmare, mesajul lui Hasdeu este un apel la *participare activă* în procesul democratic, un principiu fundamental și în actualele alegeri.

Hasdeu subliniază importanța noilor reforme pentru a oferi acces egal la reprezentare politică: „Un țăran va căpăta ocaziunea de a dovedi boierilor, pe tărâmul de egalitate, că boierii înțeleg foarte bine interesele boierești, dar nu li este dat a simți nevoile țăranului”. Această constatare rămâne de actualitate, având în vedere că Republica Moldova încă se confruntă cu provocări în ceea ce privește reprezentarea echitabilă a diferitelor segmente ale societății în procesul decizional. În special, discuțiile despre accesul

diasporei la vot și despre posibilitatea unui sistem electoral mai incluziv sunt teme care rezonează cu ideile exprimate de Hasdeu.

Așadar, discursul lui B.P. Hasdeu rămâne extrem de actual în contextul electoral. Polarizarea politică, pericolul absenteismului și necesitatea unei democrații incluzive sunt teme centrale atât în 1864, cât și astăzi. Mesajul lui B.P. Hasdeu este un apel la conștiință civică și la responsabilitate politică, subliniind că progresul democratic nu poate fi realizat decât printr-o participare activă și conștientă a cetățenilor. În fața alegerilor din 2024 sau 2025, această lecție istorică devine un îndemn puternic la implicare și luare de poziție, indiferent de opțiunea politică aleasă.

În vremea sa, B.P. Hasdeu scria pentru publicații de prestigiu, îmbinând profunzimea cunoașterii cu abilitatea de a comunica idei complexe unui public larg. Lucrările sale nu erau doar pentru a informa, ci pentru a educa și a forma un spirit critic, înrădăcinat în fapte și în adevăruri istorice solide.

Astăzi, în era digitală, mulți dintre cei care caută să influențeze opinia publică pe rețelele sociale și bloguri au o mare vizibilitate, dar, de multe ori, în discursurile lor lipsesc o cultură jurnalistică autentică și o înțelegere profundă a contextului istoric. Comparativ cu B.P. Hasdeu, care era un intelectual al vremii, acești influenceri și bloggeri pot fi văzuți mai degrabă ca furnizori de informații rapide, uneori superficiale, ce adesea duc lipsă de consistență și acuratețe. În vreme ce B.P. Hasdeu trata cu responsabilitate subiecte de mare importanță, iar fiecare articol era o veritabilă incursiune în complexitatea istoriei și culturii naționale, astăzi este dificil să regăsim în mediul online aceleași standarde înalte de cercetare și informare.

Toate aceste aspecte arată că B.P. Hasdeu nu a fost doar un mare savant și scriitor, ci și un om cu un puternic spirit civic, preocupat de binele comunității și de progresul societății.

Referințe bibliografice

1. ILIN, Stancu. B.P. Hasdeu: Aventura politicului. La apariția volume-
lor 15 și 16 – Publicistica politică – din ediția de „Scrieri” B.P. Hasdeu
în 16 volume. Chișinău, Editura Știința, 2012. *Philologia*. 2013, nr.
3-4, p. 39-44.